

#2

IDEÉR FÖR
EKONOMISK
ÅTERHÄMTNING
EFTER PANDEMIN

ENTREPRENÖRSKAPS
FORUM

Roger Svensson

Gesell-pengar – ett kraftfullt penning- politiskt instrument som stimulerar privat konsumtion*

Regeringens åtgärdsprogram för att stötta näringslivet och krisande företag i corona-pandemins kölvatten riskerar att försvinna i stora slukhål som måste fyllas flera gånger till ingen nytta. Nyckelfaktorn för att rädda samhällsekonomin från kollaps är istället att få igång den privata konsumtionen och återställa konsumenternas beteende. "Helikopterpengar" är dyra och ineffektiva. Men tidsbegränsade Gesell-pengar – vars värde minskar över tiden genom stegvis beskattning – kan sätta fart på konsumtionen och hela ekonomin. Gesell-pengar är dessutom nästan helt självfinansierade.

Den senaste tiden har regeringen lanserat flera åtgärdsprogram för att försöka förhindra att stora delar av näringslivet kollapsar till följd av de politiska åtgärder som vidtagits under corona-pandemin för att minska smittspridningen och avlasta sjukvården. Programmen handlar om nedsättning av eller anstånd med olika skatter, utökade lånemöjligheter och riktade stöd till vissa sektorer. Men dessa åtgärder måste vara temporära. **Eftersom många företag förlorat hela eller stora delar av sin normala efterfrågan på de varor och tjänster de saluför, är risken påtaglig att en serie ytterligare statliga åtgärdsprogram måste lanseras för att förhindra att hundratusentals företag går i konkurs.**

Privat konsumtion behöver stimuleras

I dagsläget har den privata konsumtionen av sällanköpsprodukter, privata tjänster och resor fallit till en mycket låg nivå. Detta beror delvis på

* I denna text vidareutvecklas de tankar som lanserades i debattartikeln: "Gesell-pengar kan rädda hela ekonomin", publicerad i Expressen den 5 april 2020.

politiskt beslutade restriktioner såsom karantäner och stängda gränser, men även på en stor oro inför framtiden. Detta gäller både för dem som har kvar sina jobb och som hellre sparar sina pengar samt för dem som permitterats eller varslats och har mindre medel att röra sig med.

Nyckelfaktorn för att rädda samhällsekonomin är därför att få igång den privata konsumtionen och att förmå konsumenterna att återgå till sina tidigare beteendemönster – inte att stödja krisande företag och risktagare. Finanspolitik är här ett traditionellt instrument – det verkar genom ökade offentliga utgifter eller skattesänkningar. Men detta instrument är trubbigt, eftersom offentliga projekt tar lång tid att starta och skattesänkningar inte alltid genererar ökad privat konsumtion.

Gesell-pengar genererar konsumtion i flera led

Staten skulle kunna skapa en temporär alternativ valuta, så kallade Gesell-pengar, som bara får användas till specifika ändamål – främst i sällanköpshandeln och privata tjänster men definitivt inte för finansiella eller andra tillgångar.¹ Gesell-pengarna ska finnas på ett separat konto och sjunka i värde över tid genom stegvis beskattning. Detta är ekvivalent med ett bankkonto med negativ ränta, det vill säga en skatt på likvida medel. Systemet skulle ge folk incitament att använda Gesell-pengarna snarast och dessutom välja dessa framför den reguljära valutan.

Exempelvis skulle varje vuxen individ kunna tilldelas ett engångsbelopp på 5 000 kronor och varje barn 2 000 kronor av Gesell-pengar på ett särskilt konto kopplat till ett digitalt kort.² Värdet i handeln på Gesell-kronorna skulle vara desamma som för reguljära kronor. För varje ny vecka som startar skulle värdet av kvarvarande pengar på kontot automatiskt reduceras med exempelvis två–tre procent av det kvarvarande beloppet på kontot.

1. För dagligvaruhandeln och offentliga tjänster skulle Gesell-pengarna delvis kunna vara giltiga.

2. Detta skulle innebära en tilldelning på ca 43 miljarder kronor. I en debattartikel i Expressen den 5 april 2020 föreslog jag 10 000 kronor till varje vuxen och 5 000 kronor till varje barn.

Många butiker i sällanköpshandeln, restauranger och privata tjänsteföretag har idag så låg omsättning att det inte skulle vara några större problem att få dem och deras anställda att acceptera Gesell-pengar. Alternativet är att gå i konkurs.

Butiker och restauranger kan sedan i det andra ledet använda Gesell-pengarna för att delvis betala lokalhyror och löner. Pengarna skulle depreciera i varje led. Innehavarna av pengarna i andra och tredje led (butiker, restauranger, fastighetsbolag och deras anställda) skulle i sin tur ha incitament att snabbt konsumera. På så sätt kan Gesell-pengarna cirkulera snabbt och stimulera konsumtionen många gånger om. Multiplikatoreffekterna skulle bli enormt stora.

Efter 50–100 veckor (beroende på skattesatsen) skulle Gesell-pengarnas värde gå mot noll och nästan försvinna ur ekonomin. Vid det laget skulle den privata konsumtionen ha återställts och reguljära pengar skulle successivt ha börjat användas vid transaktioner.

Silvio Gesells ursprungliga idé

Den tyske ekonomen Silvio Gesell (1862–1930) hade en idé om hur man kunde stimulera penningtransaktioner och konsumtion med hjälp av beskattning av fysiska pengar – kallad Gesell-skatt. Genom att introducera en återkommande kostnad för att hålla sedlar, skulle Gesell-skatten ge innehavarna incitament att snabbt göra sig av med sedlarna i form av ökad konsumtion. Därmed skulle man kunna stimulera ekonomin.

På liknande sätt har det framförts idéer att negativa räntor på bankkonton skulle kunna stimulera ökad konsumtion. Varken Gesells ursprungliga idé eller negativa räntor på bankkonton håller emellertid, eftersom folk kan köpa olika typer av tillgångar för pengarna istället.

För att beskattningen av likvida medel ska få någon effekt på konsumtionen, måste man separera de pengar som ska beskattas från den reguljära valutan. Villkoret för att skatten på likvida medel ska generera konsumtion i många led är nämligen att staten kan kontrollera vad pengarna används till. Det kan man för den ovan föreslagna Gesell-valutan som utesluter investeringar i tillgångar.

Sedan uppkommer också frågan vilken statlig myndighet som ska hantera de digitala Gesell-pengarna. Här skulle både Riksgälden och Riksbanken komma i fråga. Om Gesell-pengarna kan kopplas ihop med den kommande e-kronan som Riksbanken planerar, skulle mycket tid vara vunnit. Då finns nämligen redan infrastrukturen. Den tekniska plattformen skulle annars kanske ta viss tid att ta fram. Ett alternativ är att Gesell-pengarna sätts in på ett speciellt Gesell-konto hos de vanliga affärsbankerna. Kunderna skulle i så fall inte kunna flytta pengar från Gesell-kontot till andra bankkonton och ett speciellt bankkort skulle kopplas till Gesell-kontot.

Bättre än helikopterpengar

Så kallade helikopterpengar, det vill säga kontanter som betalas ut till invånarna som ett engångsbelopp i den nationella valutan, är något som diskuteras som en del av krislösningen i många länder. Men en sådan åtgärd behöver inte alls stimulera någon konsumtion. Folk kanske bara använder pengarna till sådant de skulle köpt i alla fall, alternativt så investeras pengarna på börsen eller läggs på hög. En variant på helikopterpengar är här "värdecheckar" (riktade helikopterpengar) som delas ut till befolkningen. Dessa måste användas innan ett visst datum i en specifik sektor, till exempel restauranger. Detta genererar säker konsumtion i det första ledet. Den skulle ge en dubbel multiplikatoreffekt om värdechecken gällde max halva köpesumman och köparen får betala resten med reguljära pengar. Värdecheckar är i så fall betydligt bättre än helikopterpengar. Men när restaurangerna löser in värdechecken mot riktiga pengar kanske även dessa sparas eller går till investeringar på börsen. De kontinuerligt beskattade Gesell-pengarna har fördelen att de stimulerar konsumtion i många led under över-skådlig tid.

En annan nackdel med helikopterpengar och värdecheckar är att de utgör ett nettotillskott till ekonomin som staten måste finansiera genom stora lån. Dessutom riskerar de att orsaka både inflation och bubblor på börsen eller bostadsmarknaden. Gesell-pengarna fungerar endast som en katalysator med ett temporärt tillskott av medel i ekonomin. På lång sikt är nettotillskottet mycket lågt,

eftersom pengarna långsamt dras tillbaka genom kontinuerlig beskattning. Därmed undviks risk för inflation eller bubblor.

Egentligen kommer värdet på Gesell-pengarna aldrig ner till noll, eftersom skatten dras på det återstående och inte det ursprungliga beloppet. Men efter till exempel 50 veckor så återstår 21,8 procent av Gesell-pengarna på marknaden om beskattningen är tre procent per vecka: $0,97^{50} = 0,218$. Om samhällsekonomin i så fall fungerar normalt skulle staten kunna lösa in återstående belopp (9,4 miljarder kronor = 22 procent av cirka 43 miljarder), vilket i sammanhanget får betraktas som en överkomlig summa. Kostnaden är annars att administrera och sätta upp systemet.

Praktiska erfarenheter från den stora depressionen

Gesells idéer med beskattning av kontanter tillämpades i den österrikiska staden Wörgl under den stora depressionen. Staden hade skyhögt arbetslöshet och folk vågade inte konsumera på grund av de dystra framtidsutsikterna och sparade istället sina pengar. I juli 1932 introducerade kommunen därför en lokal sedelvaluta ("Wörgl labor certificates") som betalades ut som löner till tidigare arbetslösa vid nya offentliga bygg- och infrastrukturprojekt.

Kännetecknet för denna lokala valuta var att ett märke som kostade en procent av sedelns nominella belopp klistrades på baksidan av sedeln i början av varje månad för att sedeln skulle behålla sitt nominella värde. Med andra ord kostade det en procent av det ursprungliga beloppet att hålla sedeln varje månad. Därmed hade folk incitament att börja konsumera och då främst använda den lokala valutan snarare än de reguljära sedlarna vid transaktionerna. Gesell-pengarna accepterades i butiker och även vid betalning av kommunalskatt. Experimentet blev en succé. Den ekonomiska aktiviteten i staden ökade, arbetslösheten sjönk snabbt och **Gesell-pengarna cirkulerade nio gånger snabbare än den reguljära valutan**. Flera andra städer följde efter. Men den österrikiska centralbanken förbjöd de lokala valutorna i september 1933, eftersom experimentet hotade centralbankens sedelmonopol.

De temporära digitala Gesell-pengarna som här föreslås riskerar emellertid inte att på lång sikt konkurrera med den reguljära valutan, eftersom värdet av Gesell-pengarna går mot noll inom överskådlig tid.

Risker och problem med Gesell-pengar

En risk med Gesell-pengarna är att de koncentreras till, och överbelastar, vissa sektorer. Om butiker och restauranger överhopas med Gesell-pengar och dessa pengar bara delvis kan användas för att betala lokalhyror och löner, uppstår problem där det råder överskott på Gesell-pengar och brist på den reguljära valutan. Detta skulle kunna lösas genom att Gesell-pengarna i det andra ledet och senare kan användas för konsumtion i dagligvaruhandeln. En annan möjlighet är att Gesell-pengar även delvis kan användas av företagen att betala olika skatter såsom kommunalskatter och sociala avgifter. Men i så fall måste kommuner och staten se till att distribuera pengarna igen, exempelvis när offentliga institutioner köper in olika varor eller tjänster.

Ett uppenbart problem är annars att man inte kan betala importerade varor med Gesell-pengar. Här behövs någon form av växlingsmekanism mellan Gesell-pengar och den reguljära valutan.

Slutord

I dagsläget är det inte aktuellt att införa Gesell-pengar direkt. En alltför stor andel av befolkningen håller sig hemma på grund av Folkhälsomyndighetens rekommendationer om

corona-pandemin. För att inte endast online-butiker utan även fysiska butiker och privata tjänsteföretag ska kunna dra nytta av Gesell-pengarna måste folk – i synnerhet de som inte tillhör riskgrupperna för corona-viruset – börja leva ett mer normalt liv.

De ovan angivna förslagen på tilldelningens storlek (5 000 kronor per vuxen), skattesatsens storlek (två till tre procent) och skattens frekvens (varje vecka) samt för vilka sektorer och till vilken grad Gesell-pengar kan användas vid köpen (till exempel halva eller hela beloppet) ska ses som flexibla förslag. **En viktig poäng med en digital valuta är att de politiska beslutsfattarna med ett knapptryck snabbt kan ändra skattesats och frekvens om det visar sig att den initiala doseringen varit för stark eller för svag.**

Grundtanken med att införa Gesell-pengar är att stimulera ekonomin från rätt håll – de privata konsumenterna – istället för krisande företag och överbelånade investerare. På så sätt ökar efterfrågan på företagets produkter i flera led och hjulen kan börja snurra igen.

Roger Svensson

docent, Institutet för Näringslivsforskning (IFN)

Referenser

Gesell, S. (1906): *The Natural Economic Order*, översatt från tyska av Philip Pye 1958. London.

Kampmann, U. (2009): *The Year of the Freigeld in Wörgl*. *Coins Weekly*. 2009.

Entreprenörskapsforum söker korta policyförslag och idéer för ekonomisk återhämtning efter pandemin (1 000–2 500 ord på svenska). Alla inkomna förslag granskas av forskare och accepterade förslag publiceras löpande. Läs mer på www.entreprenorskapsforum.se/efterpandemin

